

וכן עניינים

מבוא	3
1. סקירת ספרות	4
1.1 השפעותיה של תקשורת ההמונים	4
1.2 פיגועי טרור והתקשורת	5
1.3 טרור, גלובליזציה ויחסים בינלאומיים	6
1.4 תקשורת דרך המדיה החברתית	8
1.5 שימוש במדיה החברתית על ידי ארגוני הטרור	8
1.5.1 גיוס תומכים דרך המדיה החברתית	9
1.5.2 פרסום וחשיפה תקשורתית דרך המדיה החברתית	11
2. מקרה בוחן מתקפות "זאבים בודדים" בישראל	13
מלחמת האזרחים בסוריה ועלייתו של ארגון דאע"ש 2.1	13
ארגון דאע"ש ותקיפות זאבים בודדים דרך המדיה החברתית 2.2	13
3. שאלת המחקר	15
מתודולוגיה 3.1	15
4. ממצאים	16
5. דיון ומסקנות	21
סיכום	23
בבליוגרפיה	24

מבוא

מתקפות טרור, בזירה הלאומית ובזירה הבינלאומית משפיעים מפריס במידה רבה את חיי האזרחים. בשנים האחרונות ארגוני טרור, בעיקר ארגון "המדינה האיסלאמית" או דאע"ש, החל לנצל את יתרונות השימוש במדיה חברתית על מנת לייצור חשיפה וכן על מנת לגייס תומכים מכל העולם לארגון דרך הפצת סרטוני פרופגנדה, תמונות גרפיות מאיימות, דפי תוכן ושנאה רדיקלית על רקע דתי קיצוני. ארגון זה הצליח רבות, הן בדרך עלייתו וצמיחתו המהירה והן בשימוש בטכנולוגיות מתקדמות במימד הסייבר (סיבוני, כהן & קורן, 2015).

בשנים האחרונות תקיפות "זאבים בודדים", או אנשים המבצעים פיגועי טרור לבדם ללא קבלת הוראות מארגון טרור כלשהו, הפכו לפופולריות בקרב ארגוני הטרור, בפרט ארגון דאע"ש. ארגון זה לקח אחראיות על תקיפות זאב בודד רבות ברחבי העולם.

באוקטובר 2015, החלו מתקפות טרור של "זאבים בודדים בישראל" אשר כללו בעיקר דקירות של אזרחים וכן של כוחות ביטחון ושוטרים ישראלים. אירועים אלה זכו לחשיפה תקשורתית מקיפה, והשרישו פחד, זעזוע וחרדה בקרב האוכלוסייה מפני חוסר היכולת של כוחות הביטחון לצפות את הזמן והמקום של הפיגוע הבא. 43 אנשים נהרגו כתוצאה מהתקיפות ורבים נפצעו. בין הטרוריסטים נמנו בעיקר צעירים ואף נשים וילדים (Chorev, 2017).

מחקר זה יבחן את הקשר שבין פרסומים במדיה חברתית לבין תקיפות "זאבים בודדים", תוך מיקוד במקרה של התקיפות בשנת 2015 בישראל. העובדה כי רוב התוקפים היו צעירים, מעלים את החשש לאפשרות ההסטה במדיה חברתית, בעיקר עבור צעירים מתבודדים המחפשים את זהותם.

המחקר יפתח בסקירת ספרות מקיפה תחילה על נושא השפעות התקשורת על הציבור, כיצד אירועי הטרור מוצגים בתקשורת ומהי השפעתם על האוכלוסייה, הטרור בעידן הגלובליזציה והאם קיים קשר בין השניים וכן כיצד הטרור בתקשורת משפיע על היחסים הבינלאומיים. לאחר מכן, תתואר תקשורת דרך המדיה חברתית וכיצד ארגוני הטרור משתמשים במדיה חברתית להשגת מטרותיהם, שהם: גיוס תומכים והפצה ופרסום של תקיפותיהם. נדבר על מקרה בוחן של תקיפות "הזאבים הבודדים", ולאחר מכן, בפרט על המקרה של ישראל. המחקר בחן לעומק שישה מאמרים בנושא.

קיימת למחקר חשיבות רבה, מכיוון שלא התבצעו מחקרים רבים בנושא הקשר בין המדיה החברתית לבין הטרור. צעירים רבים נתונים להשפעתה של המדיה החברתית ומעקב פעיל אחר פרסומי המדיה של ארגוני טרור יכול לתרום במניעה של תקיפות נוספות, בעיקר תקיפות "זאבים בודדים" אשר קשה לצפותם.

1. סקירת ספרות

1.1 השפעותיה של תקשורת ההמונים

כבר בשנות ה-80 הייתה מודעות לשינוי הדרסטי בטכנולוגיה של אמצעי התקשורת, אשר המשיכו להתקדם מאז בקצב מהיר. כבר אז היה קיים דיון, בהקשר למידת השפעת טכנולוגיה זו על האדם ועל החברה (Potter, 2011). מצד אחד, הטכנולוגיה מאפשרת העברת מידע בצורה חופשית בין אנשים מכל העולם תוך שניות ספורות, והאדם נהנה מחופש מוחלט מבחינת המידע אליו הוא נחשף. האדם יכול לצבור ידע בתחום שהוא יבחר בצורה נגישה, וכך ניתן לייצור חברה אינטליגנטית (לעומת העבר שבו רק השכבות בעלי ההון היו בעלות הידע) ובכך לייצור אוטופיה שוות הזדמנויות לכלל האנשים. מצד שני, היום ניתן לראות כי זהו אינו המצב. לעומת הצדדים החיוביים בעידן האינטרנט של המאה ה-21, קיימים גם צדדים שליליים. כיום, אנו חשופים בצורה מתמדת לפרסומים שונים, בפרט לחדשות על מלחמה, שינויים כלכליים, מתקפות טרור, וקטסטרופות שונות המתרחשות בתוך או מחוץ למדינה. אנשים רבים מסתמכים על חדשות אלו ויוצרים בעזרתם את דעתם על העולם. המדיה עושה זאת על ידי יצירת "תמונות מנטליות" במוחו של הצופה על אותה מדינה (Besova & Cooley, 2009). המידע המציף את האנשים ביומיום פעמים רבות אינו מאפשר את חופש המחשבה הרצוי, ויוצר את האפקט ההפוך, בו האדם נשלט למעשה על ידי המידע המועבר אליו. לפי ברזילי (2018), התקשורת נראית בעיני החברה כאובייקטיבית, מה שמעניק לה את כוח ההשפעה הרב שלה.

לפי תאוריית סדר היום, אשר עליה מבוססים מחקרים רבים (Besova, 2009; Kosicki, 2006; Russell Neuman, Guggenheim, Mo Jang, & Bae, 2014; Stephenson, 2012), התקשורת יוצרת במכוון מניפולציות על מוחו של הצופה ובונה עבורו ראיית עולם מסוימת, או בעלת אג'נדה. המדיה יכולה להיות בעלת השפעה רבה ביכולתה להעביר לצופים כיצד לחשוב על נושאים שונים. זה נכון בעיקר לגבי חדשות ממדינות זרות, מכיוון ששם המדיה היא המקור היחיד לבניית תפיסה לגבי אותה מדינה (Besova, 2009).

לפי סטפנסון (2012), תאוריית סדר היום מתיישבת ביחד עם הספרות הניאו-פונקציונלית. הוא מתאר תהליך של מעקב אחר בעיית תשתית הרכבות באירופה לאורך חמישה עשורים ומדגים כיצד אסטרטגיות במדיה, על מנת לזכות בתשומת לב ולבנות אמינות בקרב הציבור תוך יצירת לחצים סמויים, הצליחו להבטיח את שינוי סדר היום (Stephenson, 2012).

לעומת זאת, ישנם חוקרים המעידים כי אסכולת סדר היום אינה מספיקה על מנת לתאר את הקשר של המדיה ומחשבותיו של הצופה. לפי ראסל ניומן, גוגנהיים, מו יאנג ובאה (2014), במאה ה-21 קיימים אמצעים טכנולוגיים המאפשרים לצופה להגיב בצורה מיידית לפרסומי המדיה ובכך להתחיל דיון באמצעות טקסט, קול, תמונות ווידאו, לדוגמא: במדיה החברתית כגון טוויטר, פייסבוק ועוד, ביוטיוב, בלוג, ועוד. תגובה כזאת אינה דורשת מאמץ רב ואינה דורשת השקעה כספית, מה שהופך את הצופה לשותף פעיל בדיון. כיום, לא ניתן לומר כי לצופה יש כוח זהה בהשפעתו על סדר היום לעומת זה של מקורות המדיה הגדולים, אך קיים מקום לחשוב מחדש על אסכולת סדר היום.